

PLAN OCHRONY DLA SPALSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

OPERAT OCHRONY SIEDLISK PRZYRODNICZYCH SZATY ROŚLINNEJ, GRZYBÓW WIELKOOWOCNIKOWYCH I POROSTÓW

Łódź - Warszawa, 2025

Operat ochrony siedlisk przyrodniczych szaty roślinnej, grzybów wielkoowocnikowych i porostów

opracował zespół w składzie:

dr Paulina Grzelak (koordynator)

prof. dr hab. Józef K. Kurowski

prof. dr hab. Adam Stebel

dr hab. Marcin Kiedrzyński

dr Piotr Witośławski

dr Dominika Ślusarczyk

dr inż. Mariusz Hachułka

Wykonawca prac:

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska;
ul. Erazma Ciołka 13, 01-445 Warszawa

ZESPÓŁ PARKÓW
KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Plan ochrony dla Spalskiego Parku Krajobrazowego sporządzono na zlecenie
Województwa Łódzkiego – Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego
ul. Solna 14, 91-423 Łódź

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Priorytetu FELD 02. Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego, Działanie FELD.02.15 Bioróżnorodność, typ 4. Opracowanie, aktualizacja dokumentów dla obszarów chronionych lub wdrażanie ich zapisów, programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021 - 2027.

Spis treści:

1.	WSTĘP.....	5
1.1.	Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony.....	5
1.2.	Metodyka i zakres prac.....	5
1.2.1.	Ogólne założenia prac nad Planem ochrony	5
1.2.2.	Metodyka i zakres prac w odniesieniu do siedlisk przyrodniczych, szaty roślinnej i grzybów	6
1.3.	Zespół autorski	9
1.4.	Ogólna charakterystyka Parku.....	9
2.	OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA	13
2.1.	Ogólna charakterystyka stanu wiedzy.....	13
2.2.	Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu	14

Część I

Charakterystyka i diagnoza stanu

1. WSTĘP

1.1. Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony

Operat ochrony siedlisk przyrodniczych, szaty roślinnej i grzybów jest jednym z sześciu operatów szczegółowych stanowiących wraz z Operatem generalnym dokumentację do Planu ochrony dla Spalskiego Parku Krajobrazowego (SpPK lub Park). Jego zasadniczym celem jest wskazanie działań na rzecz ochrony i zrównoważonego wykorzystywania walorów Parku w perspektywie najbliższych 20. lat. Składa się on z dwóch zasadniczych części: diagnostycznej, charakteryzującej zasoby szaty roślinnej, grzybów i porostów oraz strategicznej, w której zapisano proponowane cele i działania ochronne. Ustalenia Operatu stanowią podstawę merytoryczną dla zapisów projektu uchwały Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie Planu ochrony dla Spalskiego Parku Krajobrazowego. Treść Operatu należy traktować także jako rozwinięcie i uzasadnienie zapisów wyżej wymienionej uchwały, przy czym należy zwrócić uwagę, że w wyniku uwag zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych, a także procedury uzgadniania i opiniowania projektu Planu ochrony, ostateczne brzmienie zapisów uchwały może różnić się od propozycji ujętych w niniejszym Operacie.

Wymóg sporządzania planów ochrony dla parków krajobrazowych wynika z zapisów art. 18 ust. 1 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późn. zm.). Zasadnicza treść oraz jego podział na poszczególne operaty planu ochrony dla parku krajobrazowego ujęta jest w art. 20 ust. 4 tej ustawy, natomiast tryb jego sporządzania, zakres wymaganych prac oraz zakres i możliwe sposoby ochrony zasobów parków określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. z 2005 r. Nr 94, poz. 794).

Organem sporządzającym Plan ochrony dla SpPK jest dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego (ZPKWŁ), natomiast wykonawcą opracowania jest Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska.

1.2. Metodyka i zakres prac

1.2.1. *Ogólne założenia prac nad Planem ochrony*

Zakres prac wykonanych w ramach sporządzania Planu ochrony dla Spalskiego Parku Krajobrazowego uwzględniał zarówno formalne wymogi wynikające z wspomnianego powyżej rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r., jak i rzeczywiste potrzeby rozpoznania aktualnego stanu i zagrożeń zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku, niezbędnych do sformułowania długofalowej strategii ich ochrony. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że pomimo obszerności opracowania, dokumentacji Planu ochrony, w tym także Operatu ochrony siedlisk przyrodniczych, szaty roślinnej i grzybów, nie należy traktować jako typowej monografii przyrodniczej SpPK.

Prace prowadzone nad wszystkimi operatami składają się z następujących etapów:

I – etap oceny stanu rozpoznania analizowanych komponentów (zagadnień) oraz zaplanowania niezbędnych prac uzupełniających.

II – etap charakterystyki i diagnozy stanu, obejmujący:

- analizę dostępnych danych,
- wykonanie uzupełniających badań inwentaryzacyjnych,
- ocenę zachodzących zmian i ocenę skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,
- analizę uwarunkowań ochrony,

- identyfikację zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych.

III – etap strategii ochrony, obejmujący m.in.:

- określenie celów ochrony,
- określenie zakresu prac rekomendowanych w celu ochrony analizowanych komponentów oraz monitorowania skuteczności podjętych działań,
- określenie zasad i kierunków użytkowania obszaru Parku oraz propozycji ustaleń do dokumentów planistycznych i strategicznych różnych szczebli,
- sformułowanie propozycji uzupełnienia wiedzy dotyczącej analizowanych komponentów oraz propozycji ich wykorzystania w rozwoju funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych Parku,
- prognozę stanu analizowanych komponentów w perspektywie 20 lat w wariantach pełnej realizacji ustaleń Planu ochrony oraz w wariantach utrzymania dotychczasowych trendów, a także oszacowanie kosztów realizacji proponowanych działań.

Istotnym elementem prac nad *Planem ochrony Spalskiego Parku Krajobrazowego* jest podział jego obszaru na strefy działań ochronnych, do których odniesie się część ustaleń opisanych w części strategicznej niniejszego Operatu.

Poniżej omówiono bardziej szczegółowo metodykę prac diagnostycznych wykonanych w ramach opracowywania Operatu ochrony siedlisk przyrodniczych, szaty roślinnej i grzybów.

1.2.2. Metodyka i zakres prac w odniesieniu do siedlisk przyrodniczych, szaty roślinnej i grzybów

Pierwszym etapem prac nad Operatem była analiza dostępnych opracowań dotyczących szaty roślinnej Parku, w tym siedlisk przyrodniczych, a także bioty grzybów i porostów. Wykaz opracowań zamieszczono w rozdziale 2.2. Przeanalizowano również pozyskane dane przestrzenne. Zebrane informacje wykorzystano m.in. do zaplanowania prac terenowych w obszarach, co do których brak jest danych o występujących tam siedliskach przyrodniczych, szacie roślinnej i grzybach lub dla których wymagana była weryfikacja stwierdzonych wcześniej siedlisk przyrodniczych, płatów zbiorowisk roślinnych i stanowisk gatunków cennych.

Szata roślinna

Badania terenowe szaty roślinnej prowadzono w 2026 roku, w miesiącach od maja do września. Termin inwentaryzacji poszczególnych typów zbiorowisk dobrano tak, aby był on optymalny dla ich identyfikacji i opisu.

Inwentaryzacja szaty roślinnej miała na celu przede wszystkim kartowanie i weryfikację siedlisk przyrodniczych uwzględnionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, tj. Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992, z późn. zm.), implementowanej do prawa krajowego rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia, jako obszary Natura 2000. (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 1713).

Badania terenowe przeprowadzono na obszarze Parku z wyłączeniem rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000 posiadających własne dokumentacje przyrodnicze. Dane zawarte w dokumentacjach obszarów Natura 2000 poddano weryfikacji terenowej. Siedliska identyfikowano na podstawie Interpretation Manual (2013), poradników ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 (Herbich 2004), a

także opisów zawartych w publikacjach wydanych w ramach Państwowego Monitoringu Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (Mróz 2010, 2012a,b, 2015).

Inwentaryzacją florystyczną objęto przede wszystkim grupę gatunków tzw. szczególnej troski, do których zaliczono:

- objęte ochroną prawną (rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin – Dz. U. poz. 1409),
- zagrożone w skali kraju (Kaźmierczakowa i in. 2014; Kaźmierczakowa i in. 2016),
- zagrożone w skali regionalnej (Jakubowska-Gabara i Kucharski 1999, 2011),
- wymienione w dokumentach międzynarodowych: w załączniku I Konwencji Berneńskiej, tj. Konwencji o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzonej w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 58, poz. 263), towarzyszącej jej Rekomendacji 44/1995 Stałego Komitetu Konwencji w sprawie ochrony wybranych zagrożonych gatunków w Europie oraz gatunków uwzględnionych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej – Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

Dodatkowo uwagę zwrócono na występowanie stanowisk gatunków obcych geograficznie, w tym uznanych za inwazyjne, wskazanych w opracowaniu Tokarskiej-Guzik i in. (2012) i w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz. U. poz. 2649).

Nomenklaturę zbiorowisk roślinnych przyjęto za Matuszkiewiczem (2014). Wyjątkiem jest część zbiorowisk, dla których pozostawiono nazwy przyjęte w dokumentacji do planów ochrony rezerwatów przyrody (uwzględniając podejście autorów tych dokumentów). Nazewnictwo gatunków roślin naczyniowych przyjęto za Mirkiem i in. (2020), z niewielkimi odstępstwami (rodzaj *Hieracium*). W takich przypadkach lub gdy nazewnictwo przyjęte w ww. adnotowanym wykazie gatunków roślin naczyniowych Polski odbiegało od utrwalonych ujęć wcześniejszych, w nawiasach podano nazwy synonimiczne.

Mszaki

Badania terenowe mszaków na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego prowadzono w 2026 r., od maja do listopada. Dodatkowe obserwacje uzupełniające wykonano wiosną 2027 r. Na podstawie danych literaturowych oraz analizy map fizjograficznych i leśnych wytypowano obszary, w których przeprowadzono inwentaryzację. Prace terenowe koncentrowały się na gatunkach cennych, tj. objętych ochroną prawną, zagrożonych w skali kraju, reliktowych (puszczańskich) oraz wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EEC. Zbieranie materiałów i ich opracowanie przeprowadzono zgodnie z zasadami przyjętymi w badaniach briologicznych (Glime 2013). Obserwacje prowadzono na różnych typach podłoża, takich jak gleba, kora drzew (do wysokości ok. 2 m), rozkładające się drewno, kamienie oraz powierzchnie betonowe. Wszystkie stanowiska dokumentowano za pomocą urządzenia GPS Garmin eTrex 30. Dla każdego stanowiska rejestrowano współrzędne geograficzne, typ podłoża, siedlisko, krótki opis lokalizacji (w tym numer wydzielenia w przypadku terenów leśnych) oraz potencjalne zagrożenia. Identyfikację gatunków prowadzono częściowo w terenie – w przypadku okazów o dobrze wykształconych cechach diagnostycznych – a pozostałe oznaczano w laboratorium. Pobór materiału odbywał się zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. W pracach laboratoryjnych przy identyfikacji gatunków wykorzystano binokular, mikroskop i specjalistyczne klucze (m.in. Smith

2004; Damsholt 2002). Nazewnictwo gatunków oraz kategorie zagrożenia wątrobowców przyjęto za Klamą i Górskim (2018), a mchów za Steblem i Żarnowcem (2025). Mszaki chronione wyszczególniono na podstawie aktualnego rozporządzenia (Rozporządzenie ... 2014). Relikty puszczańskie, czyli gatunki wskaźnikowe starych lasów, wyróżniono zgodnie z opracowaniami Cieślińskiego i in. (1996), Stebla i Żarnowca (2014), Stebla i in. (2020) oraz Stebla i Vonciny (2020). Zakonserwowane okazy mszaków zebrane w trakcie wykonywania prac terenowych zdeponowano w zielnikach Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (SOSN) i Uniwersytetu Łódzkiego (LOD).

Grzyby

Badania grzybów wielkoowocnikowych (makromycetes) prowadzono metodą marszrutową, po przeanalizowaniu istniejących danych literaturowych. Systematykę grzybów podstawkowych przyjęto za Wojewodą (2003) a workowych za Chmiel (2003). Nieliczne gatunki które tworzą podkładki np. z rodzajów *Nectria*, *Cordyceps*, *Xylaria*, *Diatrype*, tradycyjnie zaliczono do macromycetes, mimo że zostały one przez Mułenko i in. (2006) umieszczone w opracowaniu dotyczącym grzybów mikroskopowych. Gatunki chronione podano w oparciu o Rozporządzenie Ministra Środowiska (Rozporządzenie 2014), a kategorie zagrożenia wg Czerwonej listy grzybów wielkoowocnikowych w Polsce (Wojewoda i Ławrynowicz 2006). Dane o rozmieszczeniu w naszym kraju zestawiono korzystając z krytycznych list grzybów (Wojewoda 2003, Chmiel 2006, Mułenko i in. 2008) oraz bazy mykologicznych danych z literatury (Kujawa, Gierczyk, Snowarski 2025). Korzystano również z wykazu gatunków w Index Fungorum. Poszczególne gatunki identyfikowano na podstawie okresu pojawu owocników, ich budowy morfologicznej, zapachu, przebarwiania się po przełamaniu owocników, rodzaju drewna oraz powiązań symbiotycznych z drzewami. W trakcie prac terenowych, przy wyborze marszruty, zwracano uwagę przede wszystkim na tereny zalesione, mające znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Szczególną uwagę zwracano na gatunki szczególnej troski, uwzględnione w wykazie grzybów chronionych: pod ścisłą ochroną i ochroną częściową oraz gatunki umieszczone na Czerwonej liście grzybów wielkoowocnikowych.

Porosty

Badania terenowe w celu sporządzenia listy gatunków lichenobioty na potrzeby planu ochrony Spalskiego Parku Krajobrazowego prowadzono od 05 do 09.2026 r. Badaniami objęto wszystkie dostępne typy siedlisk (drzewa, drewno, głązy, beton, siedliska naziemne). Do badań wybierano zwłaszcza miejsca, które mogłyby być siedliskiem potencjalnym dla gatunków chronionych, rzadkich oraz zagrożonych. Wyższe partie drzew obserwowano przy użyciu lornetki. Gatunki, których identyfikacja nie wymagała zbioru okazów, oznaczano w terenie. W przypadku porostów, których oznaczenie wymaga sprawdzenia cech anatomicznych lub chemicznych, pobierano fragmenty okazów w celu przeprowadzenia dalszych analiz. Okazy zostały zdeponowane w zielniku Uniwersytetu Łódzkiego (LOD-L) w celu ich archiwizacji w państwowej jednostce naukowej. Dla taksonów objętych ochroną prawną, rzadkich oraz zagrożonych notowano współrzędne geograficzne stanowisk w celu sporządzenia map ich rozmieszczenia.

Zgromadzono dostępną literaturę lichenologiczną z terenu Parku, jak i materiały niepublikowane odnoszące się do porostów z terenu Spalskiego Parku Krajobrazowego. Z racji, że porosty są organizmami wieloletnimi i długo występują na danym stanowisku, dane pochodzące z rezerwatów z ostatnich 15 lat uznano za wiarygodne; dlatego też uwzględnione zostały one przy zestawieniu ogólnej listy porostów Parku, a także wykazu stanowisk gatunków chronionych i zagrożonych. Wybrane stanowiska cennych gatunków porostów, stwierdzone w trakcie prac na potrzeby planów ochrony rezerwatów przyrody, zostały sprawdzone i potwierdzone w bieżącym roku. Nazewnictwo podano głównie za Fałtynowiczem (2024). Identyfikację niektórych taksonów prowadzono w oparciu o klucze:

dla rodzaju *Verrucaria* - Krzewicka 2012, *Micarea* - Czarnota 2007, *Porpidia* - Jabłońska 2012, *Parmelia* - Ossowska 2021. Status ochrony prawnej gatunków podano za Rozporządzeniem Ministra Środowiska (2014). Stopień zagrożenia gatunków w skali Polski przyjęto za Cieślińskim i in. (2006).

1.3. Zespół autorski

Operat ochrony siedlisk przyrodniczych, szaty roślinnej, grzybów wielkoowocnikowych i porostów opracował zespół w składzie:

- prof. dr hab. Józef K. Kurowski – siedliska przyrodnicze, fitosocjologia,
- prof. dr hab. Adam Stebel – mszaki,
- dr hab. Marcin Kiedrzyński, prof. UŁ – rośliny naczyniowe,
- dr Piotr Witośławski – rośliny naczyniowe,
- dr Paulina Grzelak – siedliska przyrodnicze, fitosocjologia, koordynacja,
- dr Dominika Ślusarczyk - grzyby wielkoowocnikowe,
- dr inż. Mariusz Hachułka – porosty.

1.4. Ogólna charakterystyka Parku

Spalski Park Krajobrazowy powołany został rozporządzeniem Wojewody Piotrkowskiego Nr 4/95 z dnia 5 października 1995 r., opublikowanym w Dzienniku Urzędowym Województwa Piotrkowskiego Nr 15 poz. 113 z 1995 r. Był to trzeci powołany park krajobrazowy na terenie byłego województwa piotrkowskiego, wchodzący ówczesnie wraz z Sulejowskim Parkiem Krajobrazowym i Przedborskim Parkiem Krajobrazowym do Zespołu Nadpilicznych Parków Krajobrazowych z siedzibą w Moszczenicy. Obecnie funkcjonuje w ramach Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego. W dniu 13 lipca 2006 r. weszło w życie Rozporządzenie Nr 26/2006 Wojewody Łódzkiego w sprawie Spalskiego Parku Krajobrazowego. Rozporządzenie to zostało zaskarżone do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi i w 2015 roku uznane za nieważne. W dniu 25 listopada 2025 Sejmik Województwa Łódzkiego przyjął uchwałę w sprawie Spalskiego Parku Krajobrazowego, która po opublikowaniu będzie formalnie stanowić podstawę jego funkcjonowania.

Uchwalona 25 listopada 2025 r. uchwała ws. Spalskiego Parku Krajobrazowego określa następujące cele ochrony:

1. Cele ogólne, wyznaczające główne kierunki ochrony Parku:

- 1) *zachowanie struktury przyrodniczej kompleksów leśnych stanowiących pozostałość Puszczy Pilickiej;*
- 2) *zachowanie cennych przyrodniczo siedlisk przyrodniczych, siedlisk zwierząt, roślin i grzybów, form geomorfologicznych, walorów kulturowych i krajobrazowych;*
- 3) *ochrona i kształtowanie cennego krajobrazu leśno – łąkowo – polnego doliny Pilicy i jej dopływów na odcinku od Tomaszowa Mazowieckiego do granicy województwa łódzkiego.*

2. Cele ochrony wartości przyrodniczych:

- 1) *zachowanie trwałości ekosystemów leśnych i odtwarzanie różnorodności biocenoz leśnych zgodnie z uwarunkowaniami siedliskowymi;*
- 2) *ochrona ekosystemów wodnych i wodno-błotnych, w tym obszarów źródliskowych, starorzeczy, łągów, torfowisk;*
- 3) *ochrona bioróżnorodności na poziomie ekosystemów;*

4) ochrona fauny, flory i grzybów;

5) ochrona różnorodności krajobrazowej Parku, w tym mozaiki krajobrazów leśnych, łąkowych i dolinowych.

3. Cele ochrony wartości historycznych i kulturowych:

1) ochrona tożsamości kulturowej obszaru;

2) ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego;

3) odtwarzanie i ożywianie lokalnych tradycji.

4. Cele ochrony walorów krajobrazowych:

1) zachowanie i ochrona zespołów krajobrazu otwartego doliny Pilicy;

2) ochrona wyróżniających się w środowisku wizualnym form geomorfologicznych, w tym strefy krawędziowej doliny Pilicy;

3) zachowanie charakterystycznych dla regionu krajobrazów kulturowych, związanych z tradycyjnymi sposobami gospodarowania na terenach Parku;

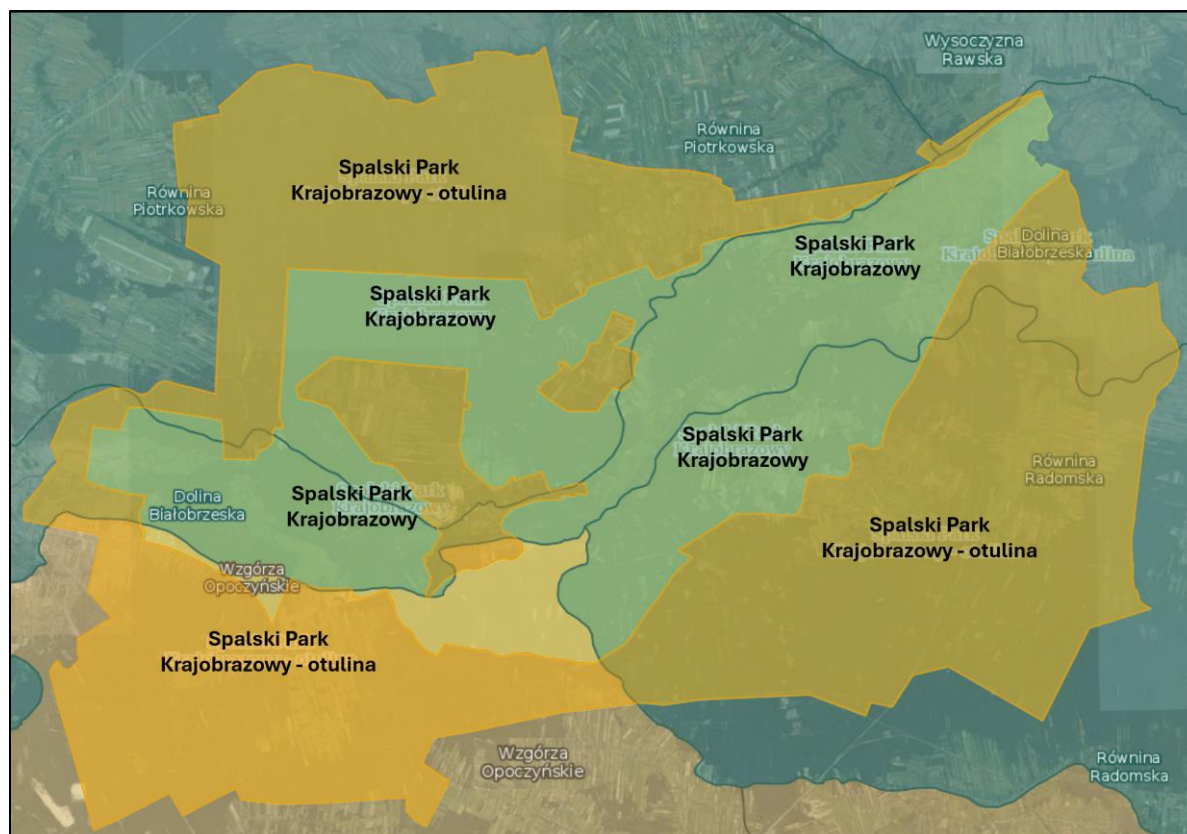
4) przywracanie obszarom o krajobrazie niekorzystnie przekształconym ich potencjalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych;

5) zachowanie i tworzenie mozaiki krajobrazów we wnętrzach widokowych;

6) kształtowanie różnorodnej struktury ekologicznej krajobrazu;

7) zachowanie atrakcyjnych panoram i dominant (jako elementów ekspozycji biernej).

Spalski Park Krajobrazowy położony jest w południowo – wschodniej części województwa łódzkiego, na styku dwóch powiatów: opoczyńskiego i tomaszowskiego oraz gmin: Tomaszów Mazowiecki, Inowódz, Lubochnia, Opoczno, Poświętne, Rzeczyca oraz miasta Tomaszowa Mazowieckiego i Inowódz. Park obejmuje obszar o powierzchni 13 110 ha. Aby izolować obszar SpPK od negatywnych wpływów na środowisko przyrodnicze wyznaczona została otulina zewnętrzna o powierzchni 22 590 ha oraz otulina wewnętrzna o powierzchni 1 544 ha. Otulina SpPK obejmuje: gminy Tomaszów Mazowiecki, Czerniewice, Inowódz, Lubochnia, Rzeczyca i Drzewica oraz miasta Tomaszowa Mazowieckiego i Inowódz. Z chwilą wejścia w życie nowej uchwały powierzchnia Parku zmieni się na 13 156 ha, a otuliny na 24 096 ha.

Ryc. 1 Położenie Spalskiego Parku Krajobrazowego na tle podziału fizycznogeograficznego (<https://geoserwis.gdos.gov.pl/> - dostęp 10.11.2025)

Wg danych dostarczonych przez projekt badawczy Corine Land Cover (2018), wynikających z obrazowania satelitarne i stosowanej w projekcie metodyki, w tym przyjętej klasyfikacji pokrycia terenu, na obszarze Spalskiego Parku Krajobrazowego dominują tereny leśne i ekosystemy seminaturalne, obejmujące lasy (przede wszystkim iglaste i mieszane), dynamicznie z nimi związane zadrzewienia i zakrzewienia, grunty związane z gospodarką leśną (zajęte pod budynki i budowle, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywane na parkingi leśne i urządzenia turystyczne), a ponadto tereny pod liniami energetycznymi. Stanowią one ponad 57 % powierzchni Parku. Mniejszą powierzchnię, ponad 35 % powierzchni Parku, zajmują użytki rolne (grunty orne, łąki i pastwiska, rozproszone osadnictwo zagrodowe z przyzagrodowymi ogrodami i sadami oraz mozaika ww. form użytkowania z terenami zadrzewionymi i małymi zbiornikami wodnymi). Pozostała część powierzchni Parku (nieco ponad 7 %) jest klasyfikowana jako tereny antropogenicznie zmienione, obejmujące grunty zurbanizowane – luźnej zabudowy miejskiej i zwartej zabudowy zagrodowej, z towarzyszącą im infrastrukturą oraz tereny komunikacyjne i magazynowe. Należy mieć na uwadze, że klasyfikacja form użytkowania ziemi stosowana w projekcie Corine Land Cover nie jest tożsama z urzędową klasyfikacją użytków gruntowych, o której mowa w rozporządzeniu Ministra Pracy i Technologii z dnia 27 lipca 2021 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 219 z późn. zm.), stosowaną dla celów ewidencji gruntów i budynków.

Dominującym typem ekosystemów na terenie Parku są ekosystemy leśne, które obejmują 65% powierzchni. Lasy Spalskie były i są niewątpliwie najcenniejszym kompleksem leśnym byłej Puszczy Pilickiej, dlatego też te rozległe i bogate w zwierzynę lasy, były często nazywane zwyczajnie Puszcza Spalską. Jeszcze na początku ubiegłego stulecia Puszcza Pilicka znajdowała się w środku największego

kompleksu puszczańskiego w Polsce Środkowej. Zachowane lasy dawnej Puszczy Pilickiej pełnią do dziś rolę jednej z najcenniejszych w Polsce Środkowej ostoje flory i fauny leśnej. Krajobraz puszczański reprezentują przede wszystkim następujące obiekty: 1) lasy dębowe (lub z dominacją dębów) w okolicach Konewki i Spały, 2) lasy jesionowo – olszowe i olszowe bagienne w uroczysku Ciebtowice, nad Pilicą w rejonie Spały i koło Żądłowic, 3) stare, nawet 200-letnie drzewostany sosnowe i sosnowo – dębowe w uroczysku Konewka i w okolicach Spały.

Na terenie SpPK przeważają lasy państwowe, będące własnością Skarbu Państwa (** ha). Lasy prywatne mają powierzchnię ** ha. Ogółem użytki gruntowe klasyfikowane jako las w ewidencji gruntów i budynków mają powierzchnię ** ha, co stanowi **% powierzchni Parku.

Park służy zachowaniu przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa Puszczy Pilickiej oraz doliny rzeki Pilicy. Obszar Parku należy do terenów najatrakcyjniejszych pod względem rekreacji i turystyki w obecnym województwie łódzkim. Jest on atrakcyjny zarówno pod względem walorów przyrodniczych (fragmenty starej Puszczy Pilickiej, dolina rzeki Pilicy, rezerwaty przyrody, chronione gatunki fauny i flory, ośrodek hodowli żubrów, parki zabytkowe i pomniki przyrody), jak i walorów dziedzictwa kulturowego. Atrakcyjności omawianemu obszarowi dodaje jego historia, jak również cenne zabytki kultury materialnej. W okresie zaborów Lasy Spalskie upodobali sobie jako miejsce polowań carowie rosyjscy, a w okresie międzywojennym Spała stała się miejscem wypoczynku prezydentów II Rzeczypospolitej, zaś Inowódz już wcześniej zasłynął jako stacja klimatyczna. Te tradycje przyczyniły się do wykształcenia ośrodków wypoczynkowych w Spale i Inowodzu. W okresie II wojny światowej Lasy Spalskie były miejscem budowy systemu niemieckich umocnień oraz schronów kolejowych dla pociągów sztabowych. Teren był dogodny do organizowania ruchu oporu Polski Podziemnej, a na początku wojny dał schronienie wydzielonemu oddziałowi Wojska Polskiego dowodzonego przez majora Henryka Dobrzańskiego "Hubala", który zginął w lesie pod Anielinem.

Najcenniejsze pod względem przyrodniczym fragmenty SpPK są dodatkowo poddane ochronie w zakresie dostosowanym do ich walorów przyrodniczych:

- w trzech rezerwach przyrody na obszarze Parku – Konewka (113,84 ha), Spała (102,70 ha), Żądłowice (241,19 ha),
- w trzech rezerwach przyrody położonych w otulinie Parku – Jeleń (48,97 ha), Sługocice (8,99 ha), Gać Spalska (85,89 ha),
- w trzech specjalnych obszarach ochrony siedlisk Natura 2000 – Dolina Dolnej Pilicy PLH140016 (31821,6 ha), Lasy Spalskie PLH100003 (2016,4 ha), Łąki Ciebtowickie PLH100035 (475,3 ha) - w granicach Parku oraz jednego w otulinie - Lasy Smardzewickie PLH100024 (286,52 ha).
- w jednym zespole przyrodniczo-krajobrazowym w otulinie Parku – Skarpa Jurajska (0,82 ha),
- w dziewięciu użytkach ekologicznych – bagnach leśnych o łącznej powierzchni 5,58 ha.

Ponadto na podstawie rejestru Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego znajdują się 23 pomniki przyrody.

W otulinie Parku znajduje się również enklawa Kampinoskiego Parku Narodowego - Ośrodek Hodowli Żubrów w Książu k. Smardzewic, znajdujący się od 1976 r. pod zarządem Kampinoskiego Parku Narodowego.

Park nie posiada obecnie aktualnego i obowiązującego planu ochrony.

2. OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA

2.1. Ogólna charakterystyka stanu wiedzy

O szacie roślinnej Spalskiego Parku Krajobrazowego powstało nieco prac badawczych, choć teren ciągle wymaga eksploracji terenowych i uzupełnienia danych. Pierwsze, choć skąpe informacje o szacie roślinnej tego terenu pochodzą z opracowań dziewiętnastowiecznych naturalistów. Zawierały one notowania florystyczne, często w ramach zestawień ogólnokrajowych, wyjątek stanowi opracowanie o charakterze regionalnym, prezentujące dane z rejonu opoczyńskiego (Ejsmond 1885). Systematyczne badania rozpoczęły się wraz z powstaniem Uniwersytetu Łódzkiego w 1945. Wyniki z pierwszych 30. lat badań zawarte są w zbiorczych opracowaniach Mowszowicza (1960, 1978), w których podano m.in. stanowiska roślin notowanych z omawianego terenu. W tamtym czasie istotne znaczenie dla poznania flory Parku miały badania Olaczka (1963, 1974), w trakcie których autor odnalazł stanowiska wielu rzadkich gatunków. Od lat 60. XX wieku szczegółowymi badaniami objęto uroczysko Żądłowice. Zlokalizowano tu kilka prac magisterskich (Jakubowska 1972), powstało również monograficzne opracowanie rezerwatu Żądłowice (Mowszowicz i in. 1969). Lasy Spalskie, jako jeden z poligonów badawczych, zostały także uwzględnione w regionalnej monografii dotyczącej diagnostycznej roli mszaków w zbiorowiskach leśnych (Urbanek 1966).

Kolejnym impulsem do badań szaty roślinnej SpPK były prace związane z opracowaniem walorów przyrodniczych dorzecza Pilicy. Scharakteryzowano florę i roślinność Nadpilicza, z uwzględnieniem terenu obecnego parku krajobrazowego. Z najbardziej znaczących należy wymienić publikacje dotyczące rzadkich składników flory (Olaczek 1978), zespołów leśnych (Olaczek, Jakubowska-Gabara 1978) oraz drzewostanów (Grabowska, Lesiński 1978). Ogólne dane o walorach szaty roślinnej terenu SpPK z tamtego okresu zawiera praca Kurowskiego (1981) prezentująca koncepcję Piliczańskiego Parku Krajobrazowego. Szczegółowe dane na temat szaty roślinnej rezerwatu Jeleń zawiera z kolei publikacja Mamińskiego (1984).

Pierwsze monograficzne opracowanie przyrodnicze Spalskiego Parku Krajobrazowego w jego obecnych granicach, w tym syntezę danych o szacie roślinnej Parku zawiera praca Olaczka i in. 1990. Publikacja książkowa prezentująca przyrodę Parku to monografia pod redakcją Burzyńskiego (1998). Syntetyczne dane na temat szaty roślinnej Parku znalazły również się w poprzednim Planie ochrony SPK (Kurowski 1999; Pisarek 1999, Wróbel i in. 2002) oraz w jego aktualizacji (Kurowski i in. 2009). Walory szaty roślinnej Spalskiego Parku Krajobrazowego opisane są także w regionalnej monografii o parkach krajobrazowych Polski Środkowej (Kiedrzyński, Tabor 2002) oraz w opracowaniach wydawanych z okazji 20-lecia i 25-lecia Parku (Kurowski i in. 2015; Kiedrzyński i in. 2021).

Wyniki dalszych badań dotyczących funkcjonowania flory i roślinności leśnej Spalskiego Parku Krajobrazowego w warunkach antropopresji i ochrony zostały zawarte m.in. w publikacjach Patalana i in. 2007 Kiedrzyńskiego (2008) i Olaczka (2013) oraz w licznych manuskryptach prac magisterskich i doktorskich. Dane na temat szaty roślinnej rezerwatu Konewka zawarte są w planie ochrony rezerwatu (Stopczyński i in. 2007). Współczesny obraz szaty roślinnej rezerwatów przyrody SpPK został przedstawiony w monografii poświęconej tej formie ochrony w województwie łódzkim (Kiedrzyński 2020, Kurowski i in. 2020, Kurowski 2020, Kurowski i Grzelak 2020, Ratajczyk i Wolańska-Kamińska 2020).

Dane na temat występowania siedlisk przyrodniczych Natura 2000 zawarte są w Standardowych Formularzach Danych dla obszarów Natura 2000 aktualizowanych na bieżąco przez GIOŚ oraz w opracowaniu monograficznym prezentującym obszary Natura 2000 w województwie łódzkim (Kurowski red. 2013): PLH140016 Dolina Dolnej Pilicy (Kiedrzyński i in. 2013), PLH100003 Lasy Spalskie

(Kiedrzyński i in. 2013), PLH100035 Łąki Ciebłownicze (Zając i in. 2013) oraz Lasy Smardzewickie PLH 100024 (Kiedrzyński i Kurowski 2013).

W badaniach Spalskiego Parku Krajobrazowego szczególną uwagę zwrócono również na szatę roślinną niewielkich dolin rzecznych, strumieni i źródeł. Walory oraz propozycje ochrony tych cennych obiektów w Spalskim Parku Krajobrazowym zaprezentowali Kurowski i Kiedrzyński (2006). Wyniki z badań śródleśnych źródeł z tego obszaru były również zawarte w regionalnych opracowaniach tematycznych Kurowskiego i in. (2008), Kiedrzyńskiego i in. (2010) oraz Grzelak 2011.

Eksploracje terenowe przynosiły dalsze odkrycia nowych stanowisk rzadkich składników flory SpPK, zawarte m.in. w pracach Jakubowskiej-Gabary i Pisarka (1997), Kiedrzyńskiego i Stefaniak (2011), Jakubowskiej-Gabary i in. (2011, 2012) oraz Trojeckiej-Brzezińskiej (2017). Szczególną uwagę należy zwrócić na prace zawierające dane o stanowiskach gatunków cennych i jednocześnie nowych dla flory Parku, takich jak wroniec widlasty (Kiedrzyński 2000; Popkiewicz i Wolańska-Kamińska 2003; Grzelak i Grzelak 2013) czy kostrzewa ametystowa (Kiedrzyński in. 2020). Aktywnością na tym polu wykazywali się również pracownicy Parku; dzięki ich poszukiwaniom odkryto m.in. stanowiska zimoziołu północnego i tajeży jednostronnej (Kielan i Wypych 2017). Florę i roślinność segetalną tego terenu badała A. Pułaska (2002), która przedstawiła listę zagrożonych gatunków chwastów segetalnych Spalskiego Parku Krajobrazowego.

Wiele informacji o stanowiskach gatunków ważnych dla ochrony przyrody, m.in. na terenie SpPK, przyniosły zbiorcze opracowania dla Polski Środkowej. Wyniki zebrane zostały w Atlasie rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce środkowej (Jakubowska-Gabara i in. 2011) oraz w Czerwonej Księdze roślin województwa łódzkiego (Jakubowska Gabara i Kucharski 2012).

W konkluzji należy stwierdzić, że flora roślin naczyniowych Spalskiego Parku Krajobrazowego nie była do tej pory przedmiotem całościowego, szczegółowego opracowania. Została ona co prawda przeanalizowana na potrzeby dokumentacji projektowej Parku i wcześniejszego planu ochrony, jednak całościowe listy florystyczne nie zostały dotychczas opublikowane.

2.2. Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu

Zestawienie najważniejszych pozycji literaturowych wraz z oceną ich przydatności w pracach nad Planem ochrony przedstawiono w tabeli 1.

Tab. 1. Zestawienie dostępnej literatury dotyczącej szaty roślinnej, mszaków, grzybów i porostów Spalskiego Parku Krajobrazowego

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
1.	Burzyński I. (red.), 1998. Spalski Park Krajobrazowy. Środowisko przyrodniczo-kulturowe. Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica.	Praca zawiera dane o środowisku przyrodniczym Parku
2.	Czyżewska K. 1978. Flora porostów dorzecza Pilicy. – Lichen flora in the Pilica catchment basin. – Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjogr. 6:	Praca zawiera dane o porostach dorzecza Pilicy
3.	Domian G. et al. 2022. Obserwacje mykologiczne członków sekcji różnorodności i ochrony grzybów Polskiego Towarzystwa Mykologicznego. Część II. Przegląd Przyrodniczy XXXIII, 4 (2022): 12-59.	Praca zawiera dane o gatunku <i>Ganoderma lucidum</i>
4.	Ejsmond A. 1885. Sprawozdanie z wycieczki botanicznej odbytej w Opoczyńskie w lecie 1884 r. Pamiętnik Fizyograficzny. T. V.	Praca zawiera notowania gatunków flory

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
5.	Górski P., Romański M., Staniaszek-Kik M., Wiercholska S., Smoczyk M., Koczur A., Ociepa A. M. (2020). Rejestr nowych stanowisk mszaków występujących w Polsce, 1. Wiadomości Botaniczne, 64, Article ID: 644, DOI: 10.5586/wb.644	Praca zawiera informację o stanowisku bardzo rzadkiego mchu <i>Zygodon rupestris</i>
6.	Grabowska A., Lesiński J. A. 1978. Przyrodnicza i gospodarcza charakterystyka lasów dorzecza Pilicy. [w:] PAN O/Kraków, Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej, t. 6. s: 229 – 248.	Praca zawiera dane o lasach dorzecza Pilicy
7.	Grzelak P. 2011. Flora roślin naczyniowych śródleśnych nisz źródliskowych w regionie łódzkim. Przegląd Przyrodniczy, 22, 3: 38-45.	Praca zawiera dane odnośnie flory źródlisk
8.	Grzelak P., Grzelak A. 2013. Wroniec widlasty <i>Huperzia selago</i> w Polsce Środkowej – nowe stanowiska. Chrońmy Przyr. Ojcz. 69 (5): 444–447.	Praca zawiera informacje o nowym stanowisku wrońca widlastego w Spalskim Parku Krajobrazowym
9.	Jakubowska-Gabara J. 1972. Udział gatunków synantropijnych we florze uroczyska Żądłowice. Zeszyty Nauk. Uł., Ser. II, 51. 159-173.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej
10.	Jakubowska-Gabara J., Kucharski L. (red.) 2012. Zagrożone rośliny naczyniowe W: Olaczek R. (red.). Czerwona księga roślin województwa łódzkiego. Ogród Botaniczny w Łodzi. Uniwersytet Łódzki. Łódź.	Praca zawiera dane o stanowiskach zagrożonych gatunków roślin naczyniowych
11.	Jakubowska-Gabara J., Kucharski L., Zielińska K., Kołodziejek J., Witosławski P., Popkiewicz P. 2011. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce Środkowej. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź.	Praca zawiera dane o rozmieszczeniu zagrożonych gatunków roślin naczyniowych
12.	Jakubowska-Gabara J., Pisarek W. 1997. Materiały do flory naczyniowej Polski Środkowej. Fragm. Flor. Geobot. Ser. Polonica 4: 9-15.	Praca zawiera dane florystyczne
13.	Jakubowska-Gabara J., Kucharski L., Kiedrzyński M., Witosławski P., Zielińska K., Kołodziejek J., Grzyl. A., Popkiewicz P. 2011. Nowe stanowiska rzadkich, chronionych i zagrożonych gatunków roślin naczyniowych w Polsce środkowej. Fragm. Flor. Geobot. Polonica. 18(1): 29-38.	Praca zawiera dane florystyczne
14.	Jakubowska-Gabara J., Kurzac M., Kiedrzyński M., Kopeć D., Kucharski L., Kołodziejek J., Niedźwiedzki P., Popkiewicz P., Witosławski P., Zielińska K. 2012. Nowe stanowiska rzadkich, chronionych i zagrożonych gatunków roślin naczyniowych w Polsce Środkowej. Cz. II. Fragmenta Floristica et Geobotanica. 19(2), 349-359.	Praca zawiera dane florystyczne
15.	Kalbarczyk M. 2007. Siedliska i gatunki roślin z Dyrektywy Siedliskowej na obszarze łąk Ciebtówickich PLH100013. Materiały z powszechnej inwentaryzacji przyrodniczej kraju. BUL o. Radom, M-ŚTO.	Praca zawiera dane o siedliskach przyrodniczych i gatunkach roślin z obszaru "łąk Ciebtówickich"
16.	Kiedrzyński M. 2001. Zróżnicowanie florystyczno-fitocenotyczne wydzieleń z najstarszym drzewostanem dębowym w lasach gospodarczych środkowej części puszczy Pilickiej. Praca magisterska wykonana w Katedrze Geobotaniki i Ekologii roślin Uł pod kier. prof. Józefa K. Kurowskiego. Wydział Biologii i Nauk o Ziemi.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej lasów dębowych w Puszczy Pilickiej
17.	Kiedrzyński M., Tabor J., 2002. Spalski Park Krajobrazowy. [w:] J. K. Kurowski (red.). Parki Krajobrazowe Polski Środkowej. Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin Uł. Łódź : 85-99.	Praca zawiera dane syntetyczne o przyrodzie Parku

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
18.	Kiedrzyński M., 2008. The impact of forest management on the flora and vegetation of old oak-stands (An example from The Spała Forests, Central Poland). <i>Nature Conservation</i> 65: 51- 62.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej starych drzewostanów dębowych
19.	Kiedrzyński M. 2000. Nowe stanowiska żywca dziewięciolistnego <i>Dentaria enneaphyllos</i> i wrońca widlastego <i>Huperzia selago</i> w Spalskim Parku Krajobrazowym. <i>Chrońmy Przyr. Ojcz.</i> 56, 6: 133-136.	Praca zawiera dane florystyczne
20.	Kiedrzyński M. 2020. Konewka. W: Kurowski J. K., Grzelak P. (red.). Rezerваты przyrody w województwie łódzkim. Przeszłość, terażniejszość, przyszłość. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin, s. 135-139.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej rezerwatu "Konewka"
21.	Kiedrzyński M., Koczywąg E., Pieńkowski M., Gielniak P., Wolski J. G., Drewnicz A. 2010. Roślinność źródleńskich - ekologiczna analiza nisz o zróżnicowanych warunkach odpływu [w:] Stan i antropogeniczne zmiany jakości wód w Polsce, Ziulkiewicz M. (red.). Tom 6, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 181– 187.	Praca zawiera dane o florze i roślinności źródeł
22.	Kiedrzyński M., Stefaniak A. 2011. Występowanie rodzaju <i>Epipactis</i> Zinn 1757 w Puszczy Pilickiej na stanowiskach naturalnych i antropogenicznych. [w:] E. Brzosko, A. Wróblewska, E. Jermakowicz (red.). Storzycowate w Polsce. <i>Biologia i Ochrona</i> . Białystok. 86-94.	Praca zawiera dane o występowaniu storczyków z rodzaju kruszczyk <i>Epipactis</i>
23.	Kiedrzyński M., Kurowski J., Wypych P. 2021. Spalski Park Krajobrazowy. 25. lecie utworzenia Parku. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego.	Praca zawiera syntetyczne dane o przyrodzie i krajobrazie Parku
24.	Kiedrzyński M., Kurowski J. K., Rachalewska D., Hejduk J., Wojciechowski Z., Nadolski J. 2013. Lasy Spalskie [w:] Kurowski J. K. (red.) Obszary Natura 2000 w województwie łódzkim. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi. Łódź. 67-69.	Praca zawiera syntetyczne dane o szacie roślinnej i siedliskach przyrodniczych obszaru Natura 2000 Lasy Spalskie
25.	Kiedrzyński M., Kurowski J. K., Jażdżewski M. 2013. Dolina Dolnej Pilicy [w:] Kurowski J. K. (red.) Obszary Natura 2000 w województwie łódzkim. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi. Łódź. 148-150.	Praca zawiera syntetyczne dane o szacie roślinnej i siedliskach przyrodniczych obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Pilicy
26.	Kiedrzyński M., Kurowski J. K. 2013. Lasy Smardzewickie [w:] Kurowski J. K. (red.) Obszary Natura 2000 w województwie łódzkim. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi. Łódź. 111-113.	Praca zawiera syntetyczne dane o szacie roślinnej i siedliskach przyrodniczych obszaru Natura 2000 Lasy Smardzewickie
27.	Kiedrzyński M., Kurowski J.K., Kiedrzyńska E. 2017. Trade-off between light availability and soil fertility determines refugial conditions for the relict light-demanding species in lowland forests. <i>Acta Oecologica</i> . 85	Praca zawiera dane dotyczące stanowiska pluskwicy europejskiej w Teofilowie.
28.	Kiedrzyński M., Zielińska K. M., Jakubowska-Gabara J. 2020. <i>Festuca amethystina</i> (Poaceae) w Polsce – nowe stanowiska, historia odkryć i zasięg występowania. <i>Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica</i> 27.2: 495– 508.	Praca zawiera dane o stanowisku kostrzewy ametystowej w rez. Konewka
29.	Kielan Sz., Wypych P. 2017. Rośliny chronione Spalskiego Parku Krajobrazowego. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego, Łódź.	Praca zawiera dane florystyczne
30.	Klub Przyrodników. 2017. Monitoring stanu przedmiotów ochrony oraz monitoring realizacji działań ochronnych na terenie obszarów Natura 2000. Część I. Lasy Spalskie PLH100003, Świebodzin.	Praca zawiera dane na temat siedlisk przyrodniczych Natura 2000 w obszarze siedliskowym "Lasy Spalskie"

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
31.	Kucharski L. Pisarek. W 1994. Charakterystyka i waloryzacja mokradeł i użytków zielonych w Polsce Środkowej w aspekcie ochrony środowiska Katedra Botaniki Uniwersytetu Łódzkiego, maszynopis.	Praca zawiera dane odnośnie mokradeł i użytków zielonych na terenie Parku
32.	Kujawa A., Gierczyk B., Snowarski M. 2025. Bibliografia grzybów wielkoowocnikowych Polski. W: Snowarski M. Atlas grzybów Polski. (http://www.grzyby.pl/grzyby-makroskopijne-Polski-w-literaturze-mikologicznej.htm)	Baza danych literaturowych o grzybach makroskopijnych Polski.
33.	Kurowski J. K. 1981. Projekt Pilickiego Parku Krajobrazowego. Chrońmy Przyr. Ojcz. 37, 1: 32-46.	Praca zawiera dane o projektowanym Parku
34.	Kurowski J. K., 1999. Perspektywy rozwoju konserwatorskiej ochrony przyrody w Spalskim PK. Materiały do Planu ochrony Spalskiego PK. Maszynopis. ZNPK. Moszczenica.	Praca zawiera dane o ochronie konserwatorskiej w Parku
35.	Kurowski J.K. (red.). 2002. Parki Krajobrazowe Polski Środkowej. Przewodnik sesji terenowych. Uniwersytet Łódzki - Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska - Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin. Łódź. ss.149.	Praca zawiera dane florystyczne
36.	Kurowski J. K. (red.). 2009. Szata roślinna Polski środkowej. Towarzystwo Ochrony Krajobrazu. Łódź.	Praca zawiera dane odnośnie szaty roślinnej
37.	Kurowski J. K. 2020. Żądłowice. W: Kurowski J. K., Grzelak P. (red.). Rezerваты przyrody w województwie łódzkim. Przeszłość, terażniejszość, przyszłość. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin, s. 261.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej rezerwatu "Żądłowice"
38.	Kurowski J. K. i Grzelak P. (red.), 2020. Rezerваты przyrody województwa łódzkiego. Przeszłość. Teraźniejszość. Przyszłość. Wydawnictwo Klubu Przyrodników.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej rezerwatów przyrody
39.	Kurowski J. K., Kiedrzyński M., Andrzejewski H., 2014-2015. Związki badań środowiska przyrodniczego z funkcjonowaniem parków krajobrazowych. Biuletyn Komitetu Ochrony Przyrody PAN 5-6/2014-2015: 93-101.	Praca zawiera dane o funkcjonowaniu Parku
40.	Kurowski J. K., Kiedrzyński M., Łuczak M., Gielniak P., 2008. Śródleśne źródła - problemy ochrony i waloryzacji na przykładzie regionu łódzkiego. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo- Leśnej. 2 (18): 218-235. Rogów.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej i problemach ochrony źródeł
41.	Kurowski J. K., Kiedrzyński M., Łuczak M., 2009. Szata roślinna, siedliska przyrodnicze Natura 2000, konserwatorska ochrona przyrody, korytarze ekologiczne, monitoring przyrodniczy. Materiały do aktualizacji Planu ochrony Spalskiego PK. Maszynopis. ZNPK. Moszczenica.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej i siedliskach przyrodniczych Parku
42.	Kurowski J. K., Kiedrzyński M., 2006. Walory szaty roślinnej i propozycje ochrony śródleśnych strumieni w Spalskim Parku Krajobrazowym. Chrońmy Przyr. Ojcz. 62, 4: 56-70.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej Parku
43.	Kurowski J. K. Rewicz A., Kiedrzyński M. 2020. Spała. W: Kurowski J. K., Grzelak P. (red.). Rezerваты przyrody w województwie łódzkim. Przeszłość, terażniejszość, przyszłość. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin, s. 219-221.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej rezerwatu "Spała"
44.	Kurzac M., Czyżewska K., Ławrynowicz M. 1980. Dokumentacja projektowanego rezerwatu florystyczna-leśnego „Śługocice”. Uł (maszynopis).	Praca zawiera dane o szacie roślinnej rezerwatu "Śługocice"
45.	Ławrynowicz M. 1973. Grzyby wyższe makroskopowe w grądach Polski Środkowej. Acta Mycologica 9 (2): 133-204.	Dane o grzybach m. in. z rezerwatu "Spała"
46.	Ławrynowicz M. 1978. Grzyby dorzecza Pilicy. Studia Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej PAN, Oddział Kraków 6: 109-122	Praca zawiera dane o grzybach z terenu Parku

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
47.	Ławrynów M., Ślusarczyk D., Salamaga A. 2011. Revised data on the occurrence of <i>Myxomycetes</i> in Central Poland. <i>Acta Mycologica</i> , 46, 2: 223-232.	Praca zawiera dane odnośnie śluzowców
48.	Mamiński M. 1984. Szata roślinna rezerwatu Jeleń koło Tomaszowa Mazowieckiego. <i>Acta Univ. Lodz. Folia botanica</i> 3: 67-108.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej rezerwatu "Jeleń"
49.	Mowszowicz J. 1960. <i>Conspectus florum Lodziensis</i> . Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź.	Praca zawiera dane florystyczne – w większości już historyczne
50.	Mowszowicz J., Olaczek R., Sowa R., Urbanek H. 1969. Zespoły roślinne uroczyska Żądłowice. <i>ŁTN. Łódź</i> . ss. 42.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej uroczyska Żądłowice
51.	Mowszowicz J. 1978. <i>Conspectus florum Poloniae Medianae</i> . Uniwersytet Łódzki, Łódź.	Praca zawiera dane florystyczne – w większości już historyczne
52.	Olaczek R. 1963. Niektóre rzadkie lub nowe gatunki roślin dla flory województwa łódzkiego. <i>Zesz. Nauk. Uniw. Łódź., ser. II</i> , 14: 73-79.	Praca zawiera dane florystyczne
53.	Olaczek R. 1971. Przewodnik po województwie łódzkim. <i>Nasza Przyroda. Liga Ochrony Przyrody</i> . Warszawa.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej w wybranych obiektach Parku
54.	Olaczek R. 1974. Materiały do flory Polski Środkowej. <i>Zesz. Nauk. UŁ, ser. II</i> , 54: 27-40.	Praca zawiera dane florystyczne
55.	Olaczek R. 1978a. Chronione i rzadkie składniki flory dorzecza Pilicy. <i>Studia Ośr. Dok. Fizjogr. Kraków</i> . 6: 165-180.	Praca zawiera dane florystyczne
56.	Olaczek, Jakubowska-Gabara J. 1978. Zespoły leśne dorzecza Pilicy. <i>Studia Ośr. Dok. Fizjogr., PAN</i> , 6: 145-164.	Praca zawiera opis roślinności leśnej dorzecza Pilicy. Wymienione są stanowiska zespołów leśnych z terenu Spalskiego PK.
57.	Olaczek R. 1978b. Ogólna charakterystyka szaty roślinnej dorzecza Pilicy i zagadnienia ochrony. <i>Studia Ośr. Dok. Fizjogr.</i> 6: 181-190. Kraków.	Praca zawiera ogólną charakterystykę szaty roślinnej dorzecza Pilicy.
58.	Olaczek R., Tranda E. 1990. Z biegiem Pilicy. <i>Przyroda Polska. Wiedza Powszechna</i> . Warszawa. ss. 285.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej doliny Pilicy
59.	Olaczek R., Kurzac M., Kurzac T. 1990. Inowłodzki Park Krajobrazowy (projektowany). <i>Studia Ośr. Dok. Fizjogr. Kraków</i> 18: 89-140.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej projektowanego Parku
60.	Olaczek R. (red.) 2012. <i>Czerwona Księga Roślin Województwa Łódzkiego. Zagrożone rośliny naczyniowe. Zagrożone zbiorowiska roślinne</i> . Ogród Botaniczny w Łodzi, Uniwersytet Łódzki. Łódź. ss.296.	Praca zawiera dane dotyczące zagrożonych roślin naczyniowych i zbiorowisk roślinnych w regionie
61.	Olaczek R. 2013. Rezerваты. Ochrona przyrody w lasach RDLP w Łodzi i województwa łódzkiego. <i>RDLP Łódź</i> .	Praca zawiera dane o szacie roślinnej rezerwatów
62.	Ossowska A. E. 2021. Porosty z rodzaju <i>Parmelia</i> w Polsce. Studium taksonomiczne. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.	Rewizja zbiorów zebranych w Parku z rodzaju <i>Parmelia</i> : Wydzielenie gatunku <i>P. ernstiae</i> .
63.	Patalan I., Rączka G., Strzeliński P., Sugiero D., Węgiel A., 2007. Ochrona świetlistej dąbrowy <i>Potentillo albae-Quercetum</i> i grądu subkontynentalnego <i>Tilio-Carpinetum typicum</i> na obszarze rezerwatu przyrody Konewka, <i>Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej</i> , R.9. Zeszyt 2/3 (16)/2007.	Dane na temat ochrony dąbrowy świetlistej oraz grądu w rezerwacie "Konewka"
64.	Pisarek W. 1999. Łąki i mokradła Spalskiego Parku Krajobrazowego. (materiały do planu ochrony SpPK). Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica-Łódź.	Praca zawiera dane na temat łąk i mokradeł Parku

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
65.	Plan Ochrony Spalskiego Parku Krajobrazowego. Praca zbiorowa pod kier. Wrąbel M. 2002. Biuro Plan. Przestrzennego Woj. Łódzkiego. Łódź.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej Parku
66.	Plan Ochrony Spalskiego PK- Diagnoza. Praca zbiorowa: Paturalska-Nowak E., Kucharska M., i in., 2013. Biuro Plan. Przestrzennego Woj. Łódzkiego. Łódź.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej Parku
67.	PLH140016. Dolina Dolnej Pilicy. NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH. 2001-2025, Warszawa.	Dane na temat siedlisk przyrodniczych Natura 2000 w obszarze siedliskowym "Dolina dolnej Pilicy"
68.	PLH100003. Lasy Spalskie. NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH. 2001-2025, Warszawa.	Dane na temat siedlisk przyrodniczych Natura 2000 w obszarze siedliskowym "Lasy Spalskie"
69.	PLH100035. Łąki Ciebłowickie. NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH. 2004-2025, Warszawa.	Dane na temat siedlisk przyrodniczych Natura 2000 w obszarze siedliskowym "Łąki Ciebłowickie"
70.	Popkiewicz P., Wolańska-Kamińska A. 2003. Nowe stanowisko wrońca widlastego <i>Huperzia selago</i> w Polsce Środkowej. Chrońmy Przyrodę Ojczystą. 59, 6: 89-91.	Dane o nowym stanowisku wrońca widlastego w rez. Żądłowice
71.	Potęga E. 1956. Lasy turystyczno-wypoczynkowe województwa łódzkiego. Liga Ochrony Przyrody. Łódź.	Dane o szacie roślinnej wybranych obiektów
72.	Pułaska A. 2002. Flora i roślinność użytków rolnych jako element różnorodności biologicznej Spalskiego Parku Krajobrazowego. Rozprawa doktorska. Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin. UŁ.	Dane o florze i roślinności segetalnej na terenie Parku
73.	Ratajczyk N, Wolańska-Kamińska A. 2020. Gać Spalska. W: Kurowski J. K., Grzelak P. (red.). Rezerваты przyrody w województwie łódzkim. Przeszłość, terażniejszość, przyszłość. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin, s. 83-85.	Dane o szacie roślinnej rezerwatu "Gać Spalska"
74.	Rostański K., Witosławski P. 2000. Rozmieszczenie gatunków z rodzaju <i>Oenothera</i> (<i>Onagraceae</i>) w środkowej Polsce. Acta Biol. Sil., 35 (52): 49-77.	Praca zawiera dane florystyczne
75.	Soczewka B. 1999. Walory przyrodnicze oraz koncepcja ochrony przyrody w mezoregionie Dolina Białobrzaska. Przegl. Przyr. T. X. Zeszyt 1-2: 173-196. Wyd. Lubuskiego Klubu Przyrodników.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej dolnej Pilicy.
76.	Sowa R. 1971. Flora i roślinne zbiorowiska ruderalne na obszarze województwa łódzkiego za szczególnym uwzględnieniem miast i miasteczek. Łódź.	Praca zawiera dane florystyczne – obecnie historyczne
77.	Ślusarczyk D., Ławrynowicz M., Salamaga A. 2011. Contribution to the knowledge of <i>Myxomycetes</i> in Central Poland. [W:] M.Ławrynowicz, M.Ruszkiewicz-Michalska, I.Kałucka (red.). Traditional use and protection of fungi in Poland: a contribution to the European cultural heritage. Book of abstracts. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s: 130.	Praca zawiera dane odnośnie śluzowców
78.	Stopczyński M., Patalan I., Rączka G., Sugiero D., Węgiel A., Strzebiński P. 2007. Plan ochrony rezerwatu "Konewka". PTOPI Salamandra. Poznań-Łódź.	Praca zawiera dane na temat szaty roślinnej rezerwatu "Konewka"
79.	Tomasik Ł., Furgoł M., Błachuta M., Błachuta J. 2016 Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony na	Praca zawiera dane na temat siedlisk przyrodniczych Natura

Lp.	Dane bibliograficzne	Komentarz
	terenie obszarów Natura 2000 w województwie łódzkim. Część V. Łąki Cieślowskie PLH100035. Ostrowiec Św.	2000 w obszarze "Łąki Cieślowskie"
80.	Towarzystwo Ochrony Krajobrazu. 2016. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony na terenie obszarów Natura 2000 w województwie łódzkim, Część I, Lasy Spalskie PLH100003, Łódź.	Praca zawiera dane na temat siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000 "Lasy Spalskie"
81.	Trojecka-Brzezińska A. 2017. Flora roślin naczyniowych wschodniej części Wzgórz Opoczyńskich (Wyżyna Małopolska). Komitet Biologii Organizmalnej PAN. Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Warszawa-Kraków.	Praca zawiera atlas flory, w tym kwadraty obejmujące południowe fragmenty Parku.
82.	Urbanek H. 1966. Zespoły leśne województwa łódzkiego ze szczególnym uwzględnieniem mszaków. Cz. IV. Przegląd mszaków w wyróżnionych zespołach leśnych. – Fragm. flor. geobot., 12(2): 151-178.	W pracy zamieszczono stanowiska mszaków z okolic Spały i Żądłowic
83.	Waga J. 1847-1848. Flora polska – Flora Polonica. Warszawa.	Praca o znaczeniu jedynie historycznym
84.	Wojewoda W., Ławrynowicz M., 2006. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych w Polsce. [W]: Red list of plants and fungi in Poland., Mirek Z, Zarzycki K., Wojewoda W., Szeląg Z. (red.), W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków: 53-70	Praca o gatunkach grzybów z Czerwonej listy
85.	Woźniak B. 2007. Identyfikacja i ocena stanu zachowania siedlisk grądowych (kod Natura 2000: 9170) w lasach Polski środkowej. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej. R. 9 Zeszyt 2/3 (16)/2007.54	Praca zawiera dane na temat siedlisk łąk w Parku
86.	Zając I., Traut-Seliga A., Kucharski L., Wojciechowski Z. 2013. Łąki Cieślowskie. [w:] Kurowski J. K. (red.) Obszary Natura 2000 w województwie łódzkim. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi. Łódź. 139-141.	Praca zawiera dane o szacie roślinnej i siedliskach przyrodniczych.